

Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 16.06.2021 r., I KZP 16/20

DOI:10.53024/7.2.46.2022

JAN KLUZA*

STRESZCZENIE

Glosa dotyczy orzeczenia Sądu Najwyższego, w którym poruszono problematykę możliwości uwzględnienia wniosku oskarżonego o skazanie bez przeprowadzania postępowania dowodowego (art. 387 § 1 k.p.k.), złożonym pod nieobecność prokuratora. Sąd odwoławczy, rozpatrujący apelację prokuratora od wyroku wydanego w tym trybie, nabrał bowiem wątpliwości, czy postępowanie sądu pierwszej instancji, który nie zawiadomił o tym wniosku oskarżyciela, było prawidłowe. Sąd Najwyższy zajął jednoznacznie krytyczne stanowisko co do postulatów wyrażonych także przez Prokuratora Prokuratury Krajowej wobec praktyki uzależnienia wniosku od stanowiska prokuratora, który w sprawie zakończonej dochodzeniem nie uczestniczył w rozprawie głównej.

Słowa kluczowe: dochodzenie, oskarżyciel publiczny, prokurator, wniosek o skazanie

1. WSTĘP

Postanowieniem z 16.06.2021 r.¹ Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały w sprawie przedstawionego zagadnienia prawnego, które dotyczyło możliwości uwzględnienia wniosku oskarżonego złożonego na podstawie art. 387 § 1 k.p.k. na rozprawie głównej pod nieobecność prokuratora. Sąd Najwyższy zawarł jednak w uzasadnieniu tego postanowienia tezę, że „nieuczestniczenie przez prokuratora

* Jan Kluza, asesor sądowy, Sąd Rejonowy w Kielcach, absolwent studiów doktoranckich w Katedrze Postępowania Karnego UJ, autor do korespondencji, jan.kluza@hotmail.com, ORCID 0000-0002-0929-6093.

¹ Postanowienie SN z 16.06.2021 r., I KZP 16/20, Lex nr 3191840.

w rozprawie, w której jego udział nie jest obowiązkowy (art. 46 § 2 zd. pierwsze k.p.k.) i o której terminie został należycie powiadomiony (art. 135 k.p.k.), należy poczytywać za brak wyrażenia sprzeciwu przez oskarżyciela publicznego wobec ewentualnego wniosku oskarżonego o skazanie bez przeprowadzenia postępowania dowodowego zgłoszonego na rozprawie prowadzonej pod nieobecność oskarżyciela publicznego (art. 387 § 1 zd. pierwsze k.p.k.). Kodeks postępowania karnego nie przewiduje przy tym obowiązku zawiadomienia nieobecnego na rozprawie prokuratora celem umożliwienia mu ustosunkowania się do złożonego przez oskarżonego w trybie art. 387 § 1 zd. pierwsze k.p.k. wniosku w układzie, w którym rezygnuje on z realizowania przysługującego mu uprawnienia do czynnego uczestniczenia w rozprawie i określonego sposobu popierania aktu oskarżenia oraz z wykonywania tych uprawnień procesowych, które pozwalają mu na współdecydowanie o dalszym biegu postępowania w preferowany przezeń sposób”. Stanowisko to jest jak najbardziej słuszne. Przedstawiona teza wymaga jednak bliższego omówienia i przede wszystkim wskazania konsekwencji z niej wynikających, co zostanie przedstawione poniżej.

2. STAN FAKTYCZNY

W toku rozprawy przed Sądem Rejonowym w K. 1.07.2020 r. oskarżeni A.S. i E.F. złożyli, na podstawie art. 387 § 1 k.p.k., wnioski o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzania postępowania dowodowego, które następnie, w trakcie kolejnej rozprawy 29.07.2020 r. zmodyfikowano. Na rozprawę zarówno w pierwszym, jak i drugim terminie nie stawił się prokurator. Rozprawa toczyła się więc pod jego nieobecność na podstawie art. 46 § 2 k.p.k., który przewiduje, że jeżeli postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia, niestawiennictwo oskarżyciela publicznego na rozprawie nie tamuje jej toku. Przewodniczący lub sąd mogą uznać obecność oskarżyciela publicznego za obowiązkową. Zmodyfikowany wniosek został przez sąd uwzględniony, w związku z czym wydano wyrok skazujący zgodnie z treścią wniosku. Prokurator złożył wniosek o uzasadnienie wyroku w całości, a sąd na podstawie art. 424 § 3 k.p.k. sporządził uzasadnienie ograniczone do podstawy prawnej wyroku oraz poszczególnych jego rozstrzygnięć. Apelację od całości wyroku, na niekorzyść oskarżonych, wywiódł prokurator, zarzucając m.in. obrazę art. 387 k.p.k. Już tylko ta kwestia jest interesująca z punktu widzenia dopuszczalności złożenia takiego wniosku o uzasadnienie i w dalszej kolejności – dopuszczalności takiej apelacji, która w takim stanie rzeczy była częściowo niedopuszczalna. Mimo tego została ona przyjęta i na tym tle wyłoniło się zagadnienie prawne przedstawione do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu.

3. STANOWISKO SĄDU NAJWYŻSZEGO

Zgodnie z art. 387 § 1 k.p.k. do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej oskarżony, któremu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, może złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzania postępowania dowodowego. Wniosek może również dotyczyć wydania określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu. Jeżeli oskarżony nie ma obrońcy z wyboru, sąd może, na jego wniosek, wyznaczyć mu obrońcę z urzędu. Art. 387 § 2 k.p.k. stanowi z kolei, że sąd może uwzględnić wniosek o wydanie wyroku skazującego, gdy okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości, a cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości; uwzględnienie wniosku jest możliwe jedynie wówczas, gdy nie sprzeciwia się temu prokurator, a także pokrzywdzony należycie powiadomiony o terminie rozprawy oraz pouczony o możliwości zgłoszenia przez oskarżonego takiego wniosku. Analizę przesłanek z art. 387 k.p.k. w głosowanym orzeczeniu trafnie rozpoczęto od naświetlenia historycznego kontekstu dobrowolnego poddania się odpowiedzialności karnej. Obecne brzmienie tego przepisu zostało bowiem, poza drobną zmianą dokonaną w 2019 r.², ukształtowane na skutek nowelizacji z 2016 r.³ i z 2013 r.⁴. Przesłanka braku sprzeciwu prokuratora została jednak wprowadzona już wcześniej na skutek nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 2003 r.⁵. Wprowadzony wówczas art. 387 § 2 k.p.k. stanowił, że „sąd może uwzględnić wniosek oskarżonego o wydanie wyroku skazującego, gdy okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości i cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości; uwzględnienie takiego wniosku jest możliwe jedynie wówczas, gdy nie sprzeciwią się temu prokurator, a także pokrzywdzony należycie powiadomiony o terminie rozprawy oraz pouczony o możliwości zgłoszenia przez oskarżonego tego wniosku”. Pierwotne brzmienie kodeksu z 1997 r. przewidywało, że „sąd może przychylić się do wniosku oskarżonego o wydanie wyroku skazującego tylko wtedy, gdy okoliczności popełnienia

² Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1694).

³ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 437).

⁴ Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247).

⁵ Ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. Nr 17, poz. 155).

przestępstwa nie budzą wątpliwości, prokurator i pokrzywdzony wyrażą na to zgodę, a cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości”. Na tle ówczesnego brzmienia art. 387 § 2 k.p.k. wskazywano stanowczo, że „ponieważ przepis wymaga «zgody», a nie np. braku sprzeciwu, przeto stanowisko pokrzywdzonego [a więc i prokuratora – J.K.] powinno być wyrażone w sposób niebudzący wątpliwości co do jego treści; niestawienie się pokrzywdzonego na rozprawę mimo wezwania, jeżeli wie on o wniosku oskarżonego i potrzebie swej zgody, jest równoznaczne z brakiem takiej zgody”⁶.

Zestawienie powyższych zmian, a więc zastąpienie „zgody” prokuratora na „brak sprzeciwu” z jego strony pozwala już zatem na stwierdzenie, że pozycja oskarżyciela publicznego w tym zakresie została osłabiona, choć w dalszym ciągu uzależnienie wniosku o skazanie jest zależne od jego stanowiska. Istotne jest przy tym także to, że na zmiany w zakresie art. 387 k.p.k. nakłada się również zmiana art. 46 k.p.k. dokonana w 2016 r. Na mocy tej zmiany wprowadzono do niego § 2 wskazujący, że „jeżeli postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia, niestawiennictwo oskarżyciela publicznego na rozprawie nie tamuje jej toku. Przewodniczący lub sąd mogą uznać obecność oskarżyciela publicznego za obowiązkową”. Trzeba jednocześnie dodać, że dochodzenie, jako forma prowadzenia postępowania przygotowawczego stanowi zdecydowaną większość w postępowaniach karnych. Ze statystyki Prokuratury Krajowej wynika bowiem, że w 2020 r. wszczęto 538 038 dochodzeń wobec 92 242 śledztw⁷, a w 2019 r. było to 597 012 dochodzeń i 79 918 śledztw⁸. Jak zaś wskazuje praktyka, szczególnie w dużych miastach, na rozprawach, w sprawach zakończonych dochodzeniem, prokuratorzy nie pojawiają się, korzystając z regulacji z art. 46 § 2 k.p.k. Zmiana dokonana w tym przepisie koresponduje z badaniami K. Dudki, która w 2015 r. stwierdziła: „Przeprowadzone przeze mnie w 2009 r. badania aktywności prokuratora jako oskarżyciela publicznego na rozprawie głównej ujawniły niemal całkowity brak aktywności prokuratora na rozprawie (...). W 81,2% spraw w rozprawach głównych uczestniczyli prokuratorzy nieprowadzący postępowania przygotowawczego, zaś informacje na temat postępowania czerpali jedynie z akt podręcznych, w których zawarte są tylko odpisy podstawowych decyzji procesowych (o wszczęciu postępowania przygotowawczego, o przedstawieniu zarzutów, o powołaniu

⁶ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 1998, s. 753.

⁷ Zob. PK-P1K Sprawozdanie z działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w sprawach karnych za rok 2020, dostępne na stronie: <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2021/03/PK-P1K-za-2020-r..pdf>.

⁸ Zob. PK-P1K Sprawozdanie z działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w sprawach karnych za rok 2019, dostępne na stronie: <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2020/03/PK-P1K.pdf>.

biegłego, o zastosowaniu, zmianie i uchyleniu środka zapobiegawczego lub zabezpieczenia majątkowego, zarządzenie o zezwoleniu na widzenie z oskarżonym tymczasowo aresztowanym, akt oskarżenia) oraz z odrębnych notatek na obwołucie dotyczących przebiegu rozprawy (postanowień o odroczeniu rozprawy, zastosowaniu środka zapobiegawczego przez sąd, dopuszczeniu lub odmowie dopuszczenia dowodu itp.). Do rzadkości należą przypadki wglądu do akt przez prokuratora uczestniczącego w rozprawie⁹.

Trafnie na tym tle zauważa Sąd Najwyższy, że „przed 15.04.2016 r. (co do formy wyrażenia aprobaty na zastosowanie instytucji z art. 387 § 1 zd. pierwsze k.p.k. w brzmieniu przepisów kodeksu postępowania karnego sprzed 1.07.2003 r., ustawa przewidywała wówczas «wyrażenie zgody» przez uprawnione do tego podmioty, a nie tak jak to jest obecnie brak ich sprzeciwu, zob. szerzej uwagi poniżej) kwestia trybu i formy wyrażenia woli prokuratora co do zgłoszonego przez oskarżonego wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej w sposób określony w art. 387 § 1 zd. pierwsze k.p.k. nie nastroczała w praktyce większych kłopotów, skoro ustawa procesowa przewidywała, że w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego udział prokuratora w rozprawie był obowiązkowy (co do zasady za wyjątkiem spraw z oskarżenia prywatnego, spraw wszczętych na skutek skargi subsydiarnej oskarżyciela posiłkowego, postępowania uproszczonego) (...). Skoro prokurator miał obowiązek brać udział w rozprawie przed sądem pierwszej instancji, w trakcie której składany był przez oskarżonego wniosek o dobrowolne skazanie, to – *eo ipso* – na tym właśnie forum procesowym dowiadywał się o złożeniu wniosku, o którym mowa w art. 387 § 1 zd. pierwsze k.p.k., i jednocześnie ustosunkowywał się do niego zarówno w formie pierwotnej wniosku, jak i zmodyfikowanej, mogąc zgłaszać doń ewentualne uwagi (na gruncie brzmienia art. 387 § 2 k.p.k. obowiązującego do dnia 30.06.2003 r. czynił tak przez wyrażenie zgody, po tej dacie wystarczający był i jest «brak sprzeciwu» oskarżyciela publicznego wobec wniosku oskarżonego)».

Co do zasady udział prokuratora w rozprawie jest obowiązkowy, chyba że ustawa stanowi inaczej, co wynika wprost z art. 46 § 1 k.p.k., i taki wyjątek wprowadza już § 2 tego artykułu. W doktrynie podnosi się jednak, że „zwrot ten [art. 46 § 1 k.p.k. – J.K.] można odczytać w ten sposób, że obecność prokuratora jest obligatoryjna, lecz w razie jego niestawiennictwa można kontynuować rozprawę. Wniosek ten podważa zawarte w tym przepisie zdanie: „Przewodniczący lub sąd mogą uznać obecność oskarżyciela publicznego za obowiązkową”. Można argumentować, że skoro

⁹ K. Dudka, *Rola prokuratora w znowelizowanym postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 1-2, s. 62.

przewodniczący może uznać obecność oskarżyciela publicznego za obowiązkową, to znaczy, że wcześniej nie mogła mieć takiego charakteru. W związku z tym zasadnie przyjmuje się, że udział oskarżyciela publicznego w rozprawie w sprawie, w której postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia, jest fakultatywny¹⁰. To właśnie w związku z ową nieobecnością prokuratora na rozprawie powstały wątpliwości będące przedmiotem glosowanego orzeczenia. Przesłanką pozytywną do uwzględnienia wniosku z art. 387 § 1 k.p.k. jest bowiem właśnie brak sprzeciwu prokuratora. Art. 135 k.p.k. stanowi, że prokuratora zawiadamia się o rozprawach i posiedzeniach przez doręczenie wykazu spraw, które mają być w danym dniu rozpoznane. Kwestii tej dotyczył inny stan faktyczny będący również przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego¹¹, a dotyczący wniosku z art. 387 § 1 k.p.k., w której prokurator zarzucił m.in. że „ujawnieni pokrzywdzeni i prokurator zostali pozbawieni możliwości sprzeciwienia się wnioskowi oskarżonego z powodu niepowiadomienia ich w sposób należyty o terminie rozprawy”. Co istotne, wyrok będący przedmiotem kasacji zapadł już w stanie prawnym obowiązującym od 2003 r., a więc uzależniającym uwzględnienie wniosku od braku sprzeciwu prokuratora, a nie jego zgody. W tym stanie rzeczy SN zauważył, że „słusznie w kasacji wskazano, iż co do zasady zawiadomiony o terminie rozprawy powinien być ten prokurator, który prowadził postępowanie przygotowawcze i wniósł akt oskarżenia oraz że nie do przyjęcia byłaby praktyka, wedle której za skuteczne uznawane byłoby doręczenie zawiadomienia o terminie rozprawy lub posiedzenia sądu jakimkolwiek prokuratorowi, niezależnie od właściwości rzeczowej i miejscowej. Rzecz jednak w tym, że w przedmiotowej sprawie Sąd Rejonowy w R. o terminie rozprawy nie powiadomił «jakiegokolwiek prokuratora», lecz prokuratora, który z mocy decyzji zapadłych w granicach kompetencji stosownych organów Prokuratury uczestniczył w postępowaniu sądowym, występując przed tym Sądem na rozprawie. To uprawniało Sąd do przekonania, że na rozprawie urząd prokuratorski reprezentuje prokurator z Prokuratury Rejonowej w R.”

W glosowanym orzeczeniu Sąd Najwyższy zajął trafne stanowisko, że w świetle treści art. 387 § 1 k.p.k. brak podstaw do uznania zasadności praktyki, w której po złożeniu wniosku z art. 387 § 1 k.p.k. sąd powinien o tym fakcie zawiadomić prokuratora i umożliwić mu zajęcie stanowiska co do złożonego wniosku. SN wyraźnie stwierdza, że z art. 46 § 2 k.p.k. wynika uprawnienie prokuratora do wzięcia udziału

¹⁰ R. Stefański, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1-166*, R. Stefański, S. Zabłocki (red.), Warszawa 2017, s. 660; tak też: K. Eichstaedt, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I*, D. Świecki (red.), Warszawa 2020, s. 321; H. Skwarczyński, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz. Art. 1-424*, D. Drajewicz (red.), Warszawa 2020, s. 199.

¹¹ Wyrok SN z 9.06.2004 r., IV KK 110/04, Lex nr 121662.

w rozprawie, w sprawach, w których prowadzone było dochodzenie. Konsekwencją tego jest to, że „to wyłącznie do oskarżyciela publicznego należy obecnie ocena i wybór przyjmowanej przezeń strategii ochrony reprezentowanego interesu publicznego w toku procesu karnego, polegającej bądź to na czynnym udziale w rozprawie, bądź też na rezygnacji z udziału w rozprawie”. SN trafnie wprost wyraził swoje stanowisko, że „niestawiennictwo prokuratora należycie poinformowanego o terminie czynności procesowej (rozprawy) oznacza dorozumianą zgodę na brak wpływu prokuratora na tok rozprawy i realizowanie przezeń przysługujących mu uprawnień procesowych”. W związku z tym „brzmienie przepisu art. 387 § 2 k.p.k. nie daje asumptu do odmiennego traktowania w tym zakresie sytuacji procesowej pokrzywdzonego i prokuratora oraz dyferencjacji skutków prawnych związanych z niestawiennictwem obu podmiotów na rozprawę, w trakcie której dochodzi do złożenia przez oskarżonego wniosku, o którym mowa w art. 387 § 1 zd. pierwsze k.p.k., o ile tylko podmioty te były należycie poinformowane o terminie rozprawy i miały świadomość prawnych konsekwencji rezygnacji z realizowania uprawnienia do udziału w rozprawie w płaszczyźnie możliwości uwzględnienia wniosku oskarżonego”.

Podsumowując tę część rozważań, należy wskazać, że w sytuacji, w której prokurator, prawidłowo zawiadomiony o terminie rozprawy w sprawie o dochodzenie, nie stawił się na nią, to wniosek oskarżonego złożony do czasu zakończenia jego przesłuchania o skazanie na określoną karę w razie spełnienia pozostałych warunków z art. 387 § 1 k.p.k., sąd nie tylko ma prawo go uwzględnić, ale także nie ma obowiązku zwracać się do prokuratora o wyrażenie stanowiska w tym przedmiocie. Praktyka, w której sąd zwraca się do prokuratora o zajęcie stanowiska w tym względzie, nie znajduje podstaw w treści przepisów Kodeksu postępowania karnego.

Za stanowiskiem tym przemawia również treść art. 387 § 2 k.p.k. *in fine* nakazująca uprzedzenie pokrzywdzonego o możliwości złożenia wniosku w trybie art. 387 § 1 k.p.k. Dlatego też, doręczając pokrzywdzonemu zawiadomienie o terminie rozprawy, należy go pouczyć o takiej możliwości¹². W sytuacji zaś kiedy

¹² O pierwszym terminie rozprawy i możliwości złożenia wniosku z art. 387 § 1 k.p.k. sąd zawiadamia pokrzywdzonego z urzędu. Stanowisko odmienne prezentuje K. Wytrykowski, który wskazuje, że „przepis art. 350 § 4, wedle którego o terminie i miejscu rozprawy głównej zawiadamia się pokrzywdzonego, musi być interpretowany łącznie z art. 337a § 1, co powoduje, że obowiązek sądu zawiadamiania pokrzywdzonego o rozprawie uaktualnia się dopiero z chwilą złożenia przez niego wniosku z art. 337a § 1. Wniosek taki wynika z art. 117 § 1, wedle treści którego uprawnionego do wzięcia udziału w czynności procesowej zawiadamia się o jej czasie i miejscu, chyba że ustawa stanowi inaczej. W tym wypadku «ustawą stanowiącą inaczej» jest przepis art. 337a § 1. Artykuł 337a § 1 jest przepisem szczególnym wobec art. 350 § 4, a zatem zawiadomienie pokrzywdzonego o terminie rozprawy powinno nastąpić jedynie wtedy, gdy złożył wniosek o dokonanie takiego zawiadomienia” – idem [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I*, D. Drajewicz (red.), s. 1691; zob. też: wyrok SN z 13.12.2017 r., II KK 312/17, Legalis nr 1714879.

pokrzywdzony, prawidłowo pouczony, nie stawił się na rozprawie, nie ma potrzeby jej odraczania celem uzyskania stanowiska pokrzywdzonego. Nie ma podstaw, ażeby pozycję prokuratora w tym zakresie traktować inaczej. Oczywiście jest przy tym, że prokuratora, jako organu fachowego, sąd nie poucza o treści art. 387 § 1 k.p.k., przesyłając mu wykaz spraw rozpoznawanych w danym dniu. Wątpliwości w tym zakresie nie może budzić skonfrontowanie art. 387 § 1 z treścią art. 12 § 3 k.p.k. na mocy nowelizacji z 2019 r. uzależniono możliwość cofnięcia wniosku o ściganie w sprawach o przestępstwa wnioskowe, „jeżeli nie sprzeciwi się temu oskarżyciel publiczny obecny na rozprawie lub posiedzeniu”. Oznacza to, że „sąd przed wydaniem decyzji w przedmiocie zgody na cofnięcie wniosku o ściganie ma obowiązek zwrócić się do oskarżyciela publicznego obecnego na rozprawie lub posiedzeniu o zajęcie stanowiska w przedmiocie wyrażenia zgody na cofnięcie wniosku o ściganie”¹³. *A contrario* w razie niestawiennictwa prokuratora obowiązek taki nie istnieje. Zestawienie brzmienia art. 12 § 3 i art. 387 § 1 k.p.k. powinno prowadzić do wniosku, że ich *ratio legis* jest tożsame. Ma ono na celu wyrażenie wiążącego stanowiska przez prokuratora w tym zakresie jedynie w sytuacji, kiedy jest obecny na rozprawie. W przeciwnym razie prokurator, jako podmiot mający świadomość możliwego przebiegu postępowania, który nie bierze udziału w rozprawie, musi liczyć się z „ryzykiem” takiego, a nie innego zakończenia postępowania. Skoro świadomie zrezygnował ze swych uprawnień procesowych, jako strona postępowania nie może być faworyzowany przez umożliwienie mu zajęcia stanowiska w tym przedmiocie na kolejnym terminie rozprawy.

4. WPŁYW WNIOSKU O SKAZANIE BEZ PRZEPROWADZANIA POSTĘPOWANIA DOWODOWEGO NA MOŻLIWOŚĆ ZŁOŻENIA APELACJI

W analizowanym układzie procesowym zwrócić uwagę należy na jeszcze jedną istotną kwestię związaną z procedowaniem wniosku z art. 387 § 1 k.p.k. Mianowicie, zgodnie z art. 447 § 5 k.p.k., podstawą apelacji nie mogą być zarzuty określone w art. 438 pkt 3 i 4, związane z treścią zawartego porozumienia, o którym mowa w art. 343, art. 343a i art. 387. O przepisie tym należy pouczyć oskarżonego przed uwzględnieniem jego wniosku (art. 387 § 1a k.p.k.). Z art. 447 § 5 k.p.k. nie wynika jednak, aby był on ograniczony jedynie do oskarżonego, a wręcz przeciwnie, jego adresatem jest każda strona postępowania.

¹³ J. Mierzwińska-Lorencka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do nowelizacji 2019*, Warszawa 2020, s. 25; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz praktyczny do nowelizacji z 2019*, J. Zagrodnik (red.), Warszawa 2020, s. 29.

Warunkiem złożenia apelacji jest uprzednie wniesienie wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem (z wyjątkiem wynikającym z art. 445 § 2 k.p.k.). Jak stwierdził bowiem w innym orzeczeniu Sąd Najwyższy, „zaznaczyć trzeba, że złożenie wniosku o uzasadnienie wyroku jest czynnością, która umożliwia późniejsze wniesienie apelacji. Poza przypadkiem wniesienia apelacji wprost, brak wniosku w zawitym terminie 7 dni od daty ogłoszenia wyroku albo (wyjątkowo) od daty doręczenia tego wyroku powoduje, że wyrok staje się prawomocny i podlega wykonaniu”¹⁴. W konsekwencji „w razie złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia jedynie w części dotyczącej rozstrzygnięcia o karze i środkach karnych niedopuszczalne jest wniesienie apelacji od rozstrzygnięcia w zakresie winy, czy szerzej, że w razie złożenia wniosku o uzasadnienie na piśmie wyodrębnionej podmiotowo lub przedmiotowo części wyroku (art. 422 § 2 k.p.k.) za niedopuszczalne i niepodlegające rozpoznaniu uznać należy zarzuty apelacji skierowane przeciwko rozstrzygnięciom pozostającym poza zakresem wniosku o uzasadnienie. Nie dotyczy to przypadków, w których sąd odwoławczy może orzekać niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów”¹⁵. Skoro art. 447 § 5 k.p.k. ogranicza możliwość podnoszenia określonych zarzutów związanych z treścią zawartego porozumienia, to wskazać należy, że konsekwencją tego jest niedopuszczalność apelacji w tym zakresie. Trafnie wyraził to SN, stwierdzając, że „w sytuacji gdy oskarżyciel publiczny sformułował zarzut niewspółmierności kary, to kontrola apelacyjna winna prowadzić do konstatacji, iż w ogóle nie zachodziły warunki do wniesienia apelacji, ponieważ środek odwoławczy był niedopuszczalny z mocy ustawy”¹⁶. Stanowisko to wyrażono na tle stanu faktycznego, w którym sąd odwoławczy uchylił do ponownego rozpoznania wyrok sądu pierwszej instancji, zapadły po uwzględnieniu wniosku z art. 387 § 1 k.p.k., na skutek apelacji prokuratora, która dotyczyła wyłącznie niewspółmierności kary. Zgodnie bowiem z art. 429 § 1 k.p.k. prezes sądu pierwszej instancji odmawia przyjęcia środka odwoławczego, jeżeli wniesiony został po terminie lub przez osobę nieuprawnioną albo jest niedopuszczalny z mocy ustawy. Skoro art. 447 § 5 k.p.k. wyłącza dopuszczalność podniesienia wskazanych wyżej zarzutów, to „w konsekwencji nie jest dopuszczalna apelacja oparta wyłącznie na podstawach z art. 438 pkt 3 i 4. Oznacza to konieczność wydania zarządzenia o odmowie jej przyjęcia. W wypadku postawienia zarzutów dopuszczalnych i niedopuszczalnych apelacja podlega rozpoznaniu w granicach dopuszczalnych

¹⁴ Postanowienie SN z 13.06.2017 r., V KK 480/16, OSNKW 2017/9/55.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Wyrok SN z 22.01.2020 r., IV KS 58/19, Lex nr 3176596.

zarzutów¹⁷. Oznacza to, że „wyrok wydany w trybie konsensualnym strona może zaskarżyć z powodu obrazy przepisów prawa materialnego lub obrazy przepisów postępowania, jeżeli mogła ona mieć wpływ na treść orzeczenia (art. 438 pkt 1, 1a i 2 k.p.k.), a także w wypadku zaistnienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 k.p.k. Chodzi tu o sytuacje, gdy w trybie konsensualnym sąd wydał wyrok sprzecznie z przepisami prawa materialnego lub procesowego albo gdy wyrok dotknięty jest uchybieniem stanowiącym bezwzględną przyczynę odwoławczą. Zarzut obrazy prawa materialnego jako podstawa odwoławcza (art. 438 pkt 1 k.p.k.) może dotyczyć sytuacji, gdy sąd wydał wyrok zgodnie z porozumieniem, ale zawarte w nim uzgodnienia naruszają prawo materialne, np. uzgodniono karę poniżej lub powyżej ustawowego zagrożenia i taką karę sąd orzekł. Zarzut obrazy prawa procesowego (art. 438 pkt 2 k.p.k.) może zostać postawiony w przypadku nieszanowania przez sąd warunków porozumienia, gdy sąd orzekł niezgodnie z zawartymi w nim uzgodnieniami, np. wymierzył karę w innej niż uzgodniona wysokości albo gdy brak było przesłanek zastosowania trybu konsensualnego, np. gdy pokrzywdzony zgłosił sprzeciw¹⁸. Uwagę na to zwrócono zresztą w uzasadnieniu projektu ustawy z 2013 r., w którym wskazano, że „osoba skazana z zastosowaniem któregośkolwiek z trybów konsensualnych nie może, zgodnie z rozwiązaniem wprowadzonym w niniejszej noweli, uczynić podstawą apelacji zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych i zarzutu rażącej niewspółmierności kary, które związane są z treścią zawartego przez tę stronę porozumienia. Apelacja oparta na takich podstawach, jako kontestująca samą istotę porozumienia, dobrowolnie zawartego przez stronę, zostanie uznana za niedopuszczalną, z wszystkimi tego procesowymi konsekwencjami. *A contrario*, strona może wnieść apelację od wyroku wydanego z zastosowaniem któregośkolwiek z tych trybów, jeśli podstawą środka odwoławczego uczyni jakikolwiek inny zarzut (tj. naruszenie prawa materialnego, w tym nie tylko prowadzące do błędnej kwalifikacji prawnej czynu przypisanego, ale także polegające np. na wymierzeniu kary poza ustawowymi granicami sankcji, a także naruszenie prawa procesowego, mogące mieć wpływ na treść wydanego orzeczenia, w tym także związane z naruszeniem ustawowych warunków zakończenia

¹⁷ D. Świecki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II*, D. Świecki (red.), Warszawa 2020, s. 79; odmiennie acz nietrafnie zob.: M. Gudowski, *Niedopuszczalne zarzuty apelacyjne a niedopuszczalność apelacji. Analiza krytyczna orzecznictwa i poglądów doktryny na tle art. 447 § 5 k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 7-8, s. 186 i n.

¹⁸ D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2020, s. 332; zob. też: A. Bułat, *Rozstrzygnięcie sądu odwoławczego po rozpoznaniu apelacji od wyroku konsensualnego*, „Przegląd Sądowy” 2020, nr 11-12, s. 92.

sprawy w trybie konsensualnym) i wówczas jest, bez żadnych wyłączeń, chroniona zakazem *reformationis in peius*¹⁹.

W sytuacji zaś przyjęcia apelacji i skierowania jej do sądu odwoławczego „powinnością sądu odwoławczego jest pozostawienie wniesionej i następnie przyjętej apelacji bez rozpoznania na podstawie art. 430 § 1 k.p.k. w zw. z art. 429 § 1 k.p.k.”²⁰. Co istotne, w ostatnim przywołanym wyroku kasację na korzyść oskarżonego wniosł Prokurator Generalny, który zarzucił „rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa procesowego – art. 430 § 1 k.p.k. w zw. z art. 429 § 1 k.p.k. w zw. z art. 447 § 5 k.p.k., polegające na niezasadnym rozpoznaniu i uwzględnieniu wniesionej przez prokuratora, na niekorzyść oskarżonego L.O., apelacji w sytuacji, gdy zaskarżony wyrok sądu pierwszej instancji został wydany w trybie konsensualnym, a w złożonym środku odwoławczym podniesiono jedynie zarzut określony w art. 438 pkt 4 k.p.k. w postaci rażącej niewspółmierności orzeczonego środka karnego, co czyniło apelację niedopuszczalną i nakazywało Sądowi odwoławczemu pozostawienie jej bez rozpoznania”.

5. PODSUMOWANIE

Podsumowując powyższe rozważania, należy wskazać, że przedstawione w uzasadnieniu postanowienia stanowisko Sądu Najwyższego jest jak najbardziej trafne. Zaprezentowana przez SN argumentacja i kontekst historyczny dokonywanych zmian w postępowaniu karnym wyraźnie wskazują, że wyrażenie przez prokuratora stanowiska co do wniosku oskarżonego o skazanie złożonego na rozprawie jest uprawnieniem oskarżyciela, a nie jego obowiązkiem. W przypadku dochodzeń realizacja tego uprawnienia zależy wyłącznie od decyzji prokuratora co do jego uczestnictwa w rozprawie głównej (art. 46 § 2 k.p.k.). Gospodarzem procesu karnego po wniesieniu aktu oskarżenia jest bowiem sąd, a wyposażenie prokuratora na tym etapie w pewne uprawnienia stanowi wyjątek, który nie może być wykładany w sposób rozszerzający. Przepisy k.p.k. nie przewidują obowiązku odraczania rozprawy celem umożliwienia prokuratorowi zapoznania się z wnioskiem oskarżonego ani tym bardziej domniemania sprzeciwu prokuratora co do wniosku oskarżonego w razie jego nieobecności na rozprawie. Ustawodawca wyraźnie przesądził bowiem, że prokuratorowi przysługuje jedynie prawo złożenia sprzeciwu co do wniosku oskarżonego złożonego w trybie art. 387 § 1 k.p.k., a nie, jak to było do 2003 r., spoczywa na nim obowiązek zajęcia stanowiska co do wyrażenia zgody na wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego.

¹⁹ Druk sejmowy nr 870, Sejm VII kadencji, s. 96-97.

²⁰ Wyrok SN z 27.04.2021 r., III KK 59/21, Lex nr 3252196.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Bułat A., *Rozstrzygnięcie sądu odwoławczego po rozpoznaniu apelacji od wyroku konsensualnego*, „Przełęcz Sądowy” 2020, nr 11-12.
- Dudka K., *Rola prokuratora w znowelizowanym postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 1-2.
- Eichstaedt K., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I*, Świecki D. (red.), Warszawa 2020.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 1998.
- Gudowski M., *Niedopuszczalne zarzuty apelacyjne a niedopuszczalność apelacji. Analiza krytyczna orzecznictwa i poglądów doktryny na tle art. 447 § 5 k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 7-8.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz praktyczny do nowelizacji 2019*, Zagrodnik J. (red.), Warszawa 2020.
- Mierzińska-Lorencka J., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do nowelizacji 2019*, Warszawa 2020.
- Skwarczyński H., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz. Art. 1-424*, Drajewicz D. (red.), Warszawa 2020.
- Stefański R., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1-166*, Stefański R., Zabłocki S. (red.), Warszawa 2017
- Świecki D., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II*, Świecki D. (red.), Warszawa 2020.
- Świecki D., *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2020.
- Wytrykowski K., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz. Art. 1-424*, Drajewicz D. (red.), Warszawa 2020.

Akty normatywne

- Ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. Nr 17 poz. 155).
- Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247).
- Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 437).
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1694).

Orzecznictwo

- Wyrok Sądu Najwyższego z 9.06.2004 r., IV KK 110/04, Lex nr 121662.
- Wyrok Sądu Najwyższego z 13.12.2017 r., II KK 312/17, Legalis nr 1714879
- Wyrok Sądu Najwyższego z 22.01.2020 r., IV KS 58/19, Lex nr 3176596.
- Wyrok Sądu Najwyższego z 27.04.2021 r., III KK 59/21, Lex nr 3252196.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z 13.06.2017 r., V KK 480/16, OSNKW 2017/9/55.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z 16.06.2021 r., I KZP 16/20, Lex nr 3191840.

Źródła internetowe

- Sprawozdanie z działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w sprawach karnych za rok 2020, dostępne na stronie: <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2021/03/PK-P1K-za-2020-r.pdf>.

Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 16.06.2021 r., I KZP 16/20

Sprawozdanie z działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w sprawach karnych za rok 2019, dostępne na stronie: <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2020/03/PK-P1K.pdf>. Druk sejmowy nr 870, Sejm VII kadencji, dostępne na stronie: <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=870>.

Glossary to the decision of the Supreme Court of 16.06.2021, I KZP 16/20

SUMMARY

The gloss concerns the Supreme Court's ruling, in which the issue of the possibility of considering the accused's motion for a conviction without a hearing (Article 387 § 1 of the CCP), submitted in the absence of the prosecutor, was discussed. The appellate court examining the prosecutor's appeal against the judgment issued under this procedure had doubts as to whether the proceedings of the Court of first instance, which did not notify the prosecutor's request, were correct. The Supreme Court took an unequivocally critical position as to the postulates, also expressed by the Public Prosecutor of the National Public Prosecutor's Office, in view of the practice of making the application dependent on the position of the public prosecutor who did not participate in the hearing in the case.

Key words: investigation, public prosecutor, prosecutor, conviction request